

Het allerlaatste oordeel

Een muzische les (50 min.) bij

Het laatste oordeel

Jeroen Bosch

Groeningemuseum Brugge

onderwerp	Het allerlaatste oordeel
werkvorm	dansimprovisatie
bouwsteen	vorm (met je lichaam) en ruimte(lagen)

LESVERLOOP

Instap (8 min.)

Bekijk nog eens het schilderij 'Het laatste oordeel'. Benoem de drie luiken: de hemel, de aarde (waar de mensen leven) en de hel.

Geef telkens een van de volgende drie commando's 'hemel', 'hel' of 'aarde'. Als de leerlingen het commando horen, dan voeren ze zo snel mogelijk de bijbehorende beweging uit. Geef in het begin de commando's rustig na elkaar. Verander daarna steeds sneller van commando.

- **aarde:** stappen als iemand die de weg zoekt (rondkijken, twijfelen ...)
- **hemel:** trage bewegingen met de armen hoog (zweverig)
- **hel:** korte, angstige lage bewegingen naar de grond, (wegkruipend van de schrik)

Kern (32 min.)

Aardse pijn

Bespreek met de leerlingen dat op het schilderij veel angstige mensen staan op het middenpaneel. Mensen in oorlog, aan het vechten, gevangen gezet, gefolterd, tot slaaf gemaakt ...

Speel [muziekfragment 1](#) en vraag aan de leerlingen om op basis van het schilderij ...

- ... door elkaar te lopen op de muziek en te bewegen alsof ze pijn hebben door een pijl. Ze kiezen zelf waar de pijl is terecht gekomen (hand, been, hoofd ...). Ze houden de plaats waar ze getroffen zijn vast en verplaatsen zich.
- ... te bewegen alsof ze geklemd zitten. Ze kiezen zelf een beweging die ze blijven herhalen. Opnieuw kunnen ze inspiratie vinden op het schilderij.

- ... te bewegen waarbij ze angstig een uitweg zoeken, twijfelend ronddolen (zoals in de instap).

Leg uit dat de leerlingen drie bewegingen hebben verkend. Iedereen legt individueel drie bewegingen vast: pijn door een pijn, reageren op het geklemd zitten en angstig ronddolen. Vraag om opnieuw op de muziek de drie bewegingen na elkaar uit te voeren. Ze kiezen zelf in welke volgorde ze die uitvoeren, ze kunnen van de ene beweging naar de andere overgaan.

Hemel en hel

De andere panelen zijn de hemel en de hel.

- Vraag aan de leerlingen om op muziekfragment 2 verschillende, trage, hoge bewegingen te maken. Kijk naar het schilderij en laat je inspireren door het rustig vertoeven in de tuin, het luisteren naar muziek en andere hemelse handelingen. Werk vooral met de armen in de hoogte. Alles is gericht naar de bovenste ruimtelaag.
- Speel daarna muziekfragment 3 en vraag aan de leerlingen om omgekeerde bewegingen te maken; laag, tegen de grond, naar beneden gericht. Ook hier kunnen ze op basis van de bewegingen een invulling geven door wegkruipen, schuilen ...

Wissel daarna muziekfragment 2 en 3 met elkaar af. Ze maken de overgang tussen de twee soorten bewegingen.

Het schilderij komt tot leven

Verdeel de klas in twee gelijke groepen. Een groep is het publiek, de andere groep zijn dansers. Nadien wisselen ze van rol. Verdeel de ruimte in drie vlakken naast elkaar: de hemel, de aarde en de hel, net zoals op het schilderij. Gebruik muziekfragment 4.

Geef de volgende opdracht:

Beweeg als wezens in het middenvlak (op de aarde). Voer vooral bewegingen uit in de middelste ruimtelaag waarbij iedereen een aantal eigen angstbewegingen blijft herhalen.

- Als de muziek stiller wordt ... stopt iedereen met bewegen.
- Als de muziek terug luider wordt ... verplaatst iedereen zich naar de hemel of de hel. Er moeten ongeveer evenveel leerlingen in de hemel of de hel zijn, daar voeren ze de passende beweging uit.
- Als de muziek opnieuw stiller wordt, bevriezen ze hun beweging.

Het publiek geeft na elk stuk kort aan welke bewegingen ze boeiend vonden.

Toonmoment en slot (10 min)

Leg uit dat je het schilderij 'gedanst' hebt.

- Welke overeenkomsten zien ze tussen de dansopdrachten en het schilderij?
- Vraag aan de leerlingen of ze het moeilijk vonden om bewegingen te verzinnen.
- Bespreek wat je kan helpen om nieuwe bewegingen te bedenken.

DIFFERENTIATIE

- Eenvoudiger** Leg samen met de leerlingen de aardse bewegingen vast en duid (vooraf) aan wie naar hemel en hel zal gaan.
- Uitdagender** Laat de twee groepen vooraf een eigen choreografie bedenken waarbij ze het schilderij tot leven laten komen. Ze zorgen ervoor dat er voldoende variatie is in de aardse bewegingen en dat de overgang naar hemel of hel gevarieerd gebeurt.

MATERIAAL

- Muziekfragmenten 1, 2, 3 en 4 ([klik hier voor Spotify playlist](#))
- Schilderij het laatste oordeel (zie website)

DOELEN

Eindtermen

- ET MUZ 4.2** De leerlingen kunnen een eenvoudig bewegingsverhaal opbouwen met als vertrekpunt iets wat gehoord, gezien, gelezen, gevoeld of meegemaakt wordt.
- ET MUZ 4.6** De leerlingen kunnen het inoefenen, de voorbereiding, het aanwenden van de lichaamstaal en het uitvoeren (vertoning), door henzelf en anderen, kritisch bespreken.
- ET MUZ 6.2** De leerlingen kunnen zonder vooroordelen naar kunst kijken en luisteren.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen (Zill)

- MUge2** de muzische bouwstenen beleven, herkennen, onderzoeken en hanteren. - DANS: ruimte en vorm.
- MUva3** De technische en instrumentele vaardigheden die nodig zijn om zich muzisch uit te drukken in beeld, muziek, dans en drama verfijnen — DANS: dans ontwerpen.
- MUge4** Diverse (kunstzinnige) cultuurervaringen opdoen en verwerken; de waarde en functie van kunst in de samenleving ervaren

GO!

- 4.4.2.3** Samen een dans of bewegingsverhaal opbouwen en uitvoeren met als vertrekpunt iets wat ze gehoord, gezien, gelezen, gevoeld of meegemaakt hebben.
- 4.4.2.10** Bij het dansen bewust gebruikmaken van ruimtelagen: hoog, midden, laag.
- 4.5.1.6** Zonder vooroordelen naar muzische expressie van leeftijdsgenoten (behorend tot eigen en andere culturen) en van kunstenaars kijken en luisteren.